

Nr 73

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar beträffande kyrkomusikerorganisationen.

(2:a avd.)

I propositionen nr 102 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 28 februari 1958, föreslagit riksdagen att *dels* godkänna av departementschefen förordade grunder för ändringar beträffande kyrkomusikerorganisationen, *dels* ock bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de författningsändringar samt utfärda de övriga föreskrifter och de övergångsbestämmelser, som förändrades av vad departementschefen sålunda föreslagit.

Av statsrådsprotokollet inhämtas bland annat följande.

Inledning

Den 29 juli 1957 anmälde dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet i statsrådet, att de för utredning rörande möjligheterna att inrätta en ny form av kyrkomusikertjänster, särskilt lämpad för sådana speciella förhållanden som råder i bland annat Skåne, och för översyn i övrigt av kyrkomusikerstadgans bestämmelser tillkallade sakkunniga — 1953 års kyrkomusikersakkunniga — den 1 mars 1956 överlämnat betänkande (stencilerat) med förslag till vissa ändringar beträffande kyrkomusikerorganisationen och att yttranden över betänkandet avgivits *dels* av samtliga domkapitel (domkapitlet i Uppsala gemensamt med stiftsnämnden i Uppsala) och stiftsnämnderna i Linköping, Skara, Strängnäs, Västerås, Värjö, Lund, Göteborg, Karlstad, Härnösand och Visby, *dels* av skolöverstyrelsen — efter hörande av statens folkskolinspektörer — *musikaliska akademiens styrelse, statskontoret, kammarkollegiet, statens lönenämnd* och *svenska kyrkans diakonistyrelse, dels* ock av *kyrkomusikernas riksförbund, svenska prästförbundet, Sveriges folkskolläraryförbund — Sveriges folkskolläraryrinneförbund — Sveriges småskolläraryrinneförbund* (gemensamt yttrande), *svenska pastoratens riksförbund, svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund* samt *svenska diakonsällskapet*. Genom skrivelse den 29 juli 1957, nr 9, begärde Kungl. Maj:t kyrkomötets yttrande i ärendet.

I skrivelse den 4 oktober 1957, nr 47, har kyrkomötet med i skrivelsen angivet tillägg såsom yttrande åberopat vad dess första tillfälliga utskott i betänkande nr 17 anført.

Beträffande remissyttrandena och kyrkomötets yttrande torde få hänvisas till Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Införande av en ny typ av kyrkomusikertjänster¹

Praxis beträffande dispenser i fråga om distriktsindelning och tjänstetyper

De sakkunniga framhåller, att vid genomförandet av kyrkomusikerreformen särskilda problem uppstått i de fall, där vederbörande kyrkomusiker haft fast anställning enligt de äldre bestämmelserna. Om dylik kyrkomusiker ej önskar övergå på tjänst enligt Kmst, skall jämlikt övergångsbestämmelserna till Kmst, så länge kyrkomusikern kvarstår i sin befattning i församlingen, Kmst icke tillämpas för det kyrkomusikerdistrikt, som församlingen utgör eller vari församlingen ingår. Det har, främst med hänsyn till befattningshavarnas intresse av att komma i åtnjutande av den nya löne-regleringen och till det nya finansieringssystemets fördelar för det alldeles övervägande antalet församlingar-pastorat, ansetts önskvärt att genom en liberal dispensering möjliggöra en omedelbar tillämpning av Kmst i så många kyrkomusikerdistrikt som möjligt. Den nu genomförda kyrkomusikerorganisationen har därför i stor utsträckning anknutit till de förhållanden, som rådde före reformen.

Problemen vid nyorganisationen har närmast gällt tjänstetyperna. Sålunda har förenade folkskollärary- och kyrkomusikertjänster varit inrättade i åtskilliga distrikt, huvudsakligen bestående av en församling, med invånarantal över 5000. Kungl. Maj:t har i dylika fall lämnat dispens för kantorstjänst i regel under förutsättning, att vederbörande befattningshavare varit fast anställd samt förklarat sig villig och enligt övergångsbestämmelserna till Kmst prövats behörig att övergå på kantorstjänst. För dylik dispens har vidare regelmässigt uppställts det villkoret, att veckotimtalet för den med kantorstjänsten förenade kyrkomusikaliska verksamheten ej fastställs till högre siffra än vad som motsvarar det på distriktets invånarantal grundade s. k. tabelltimtalet enligt 23 § 2 mom. Kmst. I ett fåtal fall, avseende distrikt med vikande folkmängd obetydligt över 5000 och utan egentliga

¹ I propositionen har använts följande förkortningar:

- Arf = avlöningsreglementet för folkskolan den 30 juni 1958 (nr 437).
 Ark = avlöningsreglementet för kyrkomusiker den 9 juni 1950 (nr 385).
 Arö = avlöningsreglementet för övningslärare den 9 juni 1950 (nr 386).
 Kmst = kyrkomusikerstadgan den 2 juni 1950 (nr 375).
 KMU = 1942 års kyrkomusikerutredning (betänkande med förslag till nyorganisation av kyrkomusikerbefattningarna m. m., del I SOU 1945: 16, del II SOU 1946: 50).
 SPA = statens pensionsanstalt, reglemente den 29 december 1949 (nr 726).
 TbArk = kungörelse den 3 november 1950 (nr 560) med tilläggsbestämmelser till avlöningsreglementet för kyrkomusiker.
 Övnst = stadgan för övningslärare den 2 juni 1950 (nr 376).

möjligheter till fyllnadstjänstgöring, har dispensen endast förknippats med sistnämnda villkor. I övriga fall har däremot dispensen begränsats till befattningshavarens återstående tjänstetid och därmed fått karaktären av ren övergångsåtgärd. Av en av de sakkunniga verkställd undersökning (bil. A till betänkandet) framgår, att den 1 juli 1953 fanns 44 kyrkomusikerdistrikt med invånarantal över 5000, som hade kantorstjänst som tjänstetyp.

Av vida större omfattning, både totalt och relativt, har emellertid dispensereringen i fråga om organisttjänster varit. Enligt vad den nyssnämnda undersökningen givit vid handen fanns den 1 juli 1953 i riket 371 kyrkomusikerdistrikt med organisttjänst som tjänstetyp. 230 av dessa distrikt har ett invånarantal över 5000. Där är alltså organisttjänst tjänstetyp enligt huvudregeln. För övriga 141 distrikt har Kungl. Maj:t givit dispens för inrättande av organisttjänst. Dessa dispenser kan efter dispensmotiven och dispensernas konstruktion indelas i två grupper, nämligen generella dispenser och villkorade dispenser.

Den första gruppen, de generella dispensererna, omfattar 43 distrikt. I dessa fall har dispensererna icke föranletts av rådande övergångsförhållanden utan motiverats av allmängiltiga skäl för organisttjänst som tjänstetyp. Sålunda har för generell dispens fordrats en folkmängd av i praktiskt taget samtliga fall över 3000 invånare och dessutom med stigande tendens eller åtminstone stabilt läge. I allmänhet har vidare krävts, att en till omfattningen icke alltför ringa fyllnadstjänstgöring kunnat förutses komma att ingå i organisttjänsten. Särskild hänsyn har tagits till om organisttjänsten ansetts speciellt nödvändig för bestridandet av musikundervisningen vid högre, statlig eller kommunal skola. Ju lägre folkmängden varit, ju större har kraven varit i fråga om fyllnadstjänstgöringens omfattning och karaktär. Slutligen har givetvis omfattningen av den kyrkomusikaliska tjänstgöringen varit av väsentlig betydelse vid dispensprövningen. Dispens har icke medgivits, där ej veckotimtalet för de med tjänsten förenade kyrkomusikaliska åliggandena beräknats komma att uppgå till minst 15, alltså motsvarande halvtidstjänstgöring.

Den andra gruppen av dispenser för organisttjänst, de villkorade dispensererna, omfattar 98 kyrkomusikerdistrikt. I 95 av dessa fall har dispensen fått följande formulering, nämligen antingen beträffande distrikt, där även distriktsindelningen varit beroende på Kungl. Maj:t:s prövning, »att — därest för närvarande i församlingarna anställd kyrkomusiker prövas berättigad och förklarar sig villig att övergå å organisttjänst, inrättad i ett av församlingarna bildat kyrkomusikerdistrikt — församlingarna må för tid, varunder nämnde befattningshavare kommer att innehava tjänsten, utgöra ett kyrkomusikerdistrikt med organisttjänst» eller också, där församling och kyrkomusikerdistrikt till gränserna är identiska, »att — därest för närvarande i församlingen anställd kyrkomusiker prövas berättigad och förklarar sig villig att övergå å i kyrkomusikerdistriktet inrättad organisttjänst, sådan tjänst må vara i distriktet inrättad för tid, varunder nämnde befattningshavare kommer att innehava tjänsten.» Dispens av denna typ brukar kallas Skåne-dispens, enär den på grund av den före kyrkomusikerreformen rådande kyrkomusikerorganisationen i Skåne-delen av Lunds stift kommit till särskilt stor användning där.

Såsom förut nämnts har det ansetts angeläget att genom en liberal dispenserering möjliggöra en omedelbar tillämpning av Kunst i så många kyrko-

musikerdistrikt som möjligt. Då dispens för organist begärts har därför, i den mån de förut angivna förutsättningarna för generell dispens icke föreläggat, Skåne-dispens i stället givits i de fall, där vederbörande innehavare av självständig tjänst haft fast anställning i församlingen eller församlingarna eller enligt övergångsbestämmelserna till Kmst varit att jämställa med fast anställd kyrkomusiker. Vidare har i samtliga fall av dylik dispens fordrats, att veckotimtalet för den kyrkomusikaliska verksamheten kunnat beräknas till minst 15, motsvarande halvtidstjänstgöring. Ett ytterligare krav för bifall till dispensansökan har därjämte varit att befattningshavaren vid en förhandsbedömning prövats behörig att enligt övergångsbestämmelserna till Kmst övergå på organisttjänst. Några särskilda förutsättningar med avseende å folkmängd eller fyllnadstjänstgöring har däremot icke ansetts behöva föreligga. Sålunda har i några fall Skåne-dispens medgivits för kyrkomusikerdistrikt med invånarantal under 1000. Prövning av möjligheterna till Skåne-dispens torde ha skett beträffande så gott som varje vid Kmst:s ikraftträdande befintlig, med ordinarie innehavare besatt självständig tjänst. I de fall, där icke ens dylik dispens ansetts kunna ges, har anledningen till avslag i allmänhet varit, antingen att veckotimtalet varit för lågt eller också att befattningshavaren uppnått den i SPA-reglementet för avgång med pension bestämda åldern.

Genom Skåne-dispenserna har i ett förhållandevis stort antal fall möjliggjorts en omedelbar tillämpning av Kmst i sådana distrikt, där befattningshavaren eljest icke kunnat övergå på kyrkomusikertjänst enligt Kmst och därmed hindrat dess tillämpning i distriktet. Allteftersom de dispenserade befattningshavarna avgår, måste emellertid enligt nuvarande regler och praxis beträffande villkorade dispenser för organisttjänst en tjänstetypsändring till kantorstjänster ske, därest icke förutsättningar för generell dispens föreligger.

Särskilda framställningar m. m. i tjänstetypsfrågan

I detta avsnitt har i propositionen lämnats en översikt över de framställningar som från kyrkligt håll gjorts med förslag i syfte att på ett eller annat sätt möjliggöra ett ökat antal självständiga kyrkomusikertjänster eller eljest lösa de problem, som ansetts förknippade med den av kyrkomusikerreformen föranledda minskningen av antalet dylika tjänster (se prop. s. 8 och 9).

Allmänna överväganden beträffande införande av en ny typ av kyrkomusikertjänster

De s a k k u n n i g a

De alternativ för tjänstetyper, som Kmst uppställer — organisttjänst och kantorstjänst — utgör en moderniserad form av två äldre huvudtyper av kyrkomusikertjänster, självständig tjänst och förenad tjänst. Användningsområdet för den äldre självständiga tjänsten var emellertid icke begränsat på det sätt som användningsområdet för organisttjänsten nu är

genom den föreskrivna folkmängdsgränsen 5000 och rådande restriktiva praxis i fråga om dispens från denna. Sedan numera en ny kyrkomusikerorganisation i enlighet med Kmst:s bestämmelser i de flesta fall genomförts och i återstående fall, där Kmst ännu ej vunnit tillämpning, åtminstone beslutits på papperet, torde det, att döma av det stora antalet ansökningar om dispens för organisttjänst samt av de förut angivna särskilda framställningarna, kunna konstateras, att från kyrkligt håll Kmst:s bestämmelser och tillämpad praxis i tjänstetypsärenden icke anses erbjuda för alla slag av kyrkomusikerdistrikt tillfredsställande möjligheter att anordna den kyrkomusikaliska verksamheten. De från församlingar och andra kyrkliga organ framförda önskemålen om ändrad praxis och om revision av Kmst med avseende å valet av tjänstetyp syftar till ökade möjligheter för de mindre kyrkomusikerdistrikten att inrätta organisttjänster.

De sakkunniga har sammanfattningsvis framhållit huvudsakligen följande.

Av organisatoriska och ekonomiska skäl samt med hänsyn till svårigheterna att rekrytera organisttjänster i mindre kyrkomusikerdistrikt har de sakkunniga icke ansett sig kunna förorda en mera långt gående generell dispenserering beträffande inrättande av organisttjänster än den som hittills tillämpats av Kungl. Maj:t. Ej heller har de sakkunniga kunnat förorda någon ändring av Kmst:s bestämmelser i den riktningen, att därigenom skulle medges inrättande av organisttjänst i andra fall än som nu avses i Kmst.

För att kunna tillgodose de nu berörda, från kyrkligt håll framförda önskemålen torde det därför vara erforderligt att för valet av tjänstetyp uppställa ett alternativ till kantorstjänsten; mot organisttjänsten såsom tjänstetyp för de större kyrkomusikerdistrikten har efter kyrkomusikerreformens genomförande inga invändningar riktats.

Införande av en tredje tjänstetyp såsom ett alternativ till kantorstjänsten kan i och för sig anses vara försvarligt, redan om det visas att den nya tjänstetypen är lika bra som kantorstjänsten. Några bärande skäl för att kantorstjänsten skulle vara den enda lämpliga tjänstetypen för de mindre kyrkomusikerdistrikten torde knappast kunna förebibras. De sakkunniga har emellertid ansett erforderligt att söka konstatera, huruvida några sådana förhållanden föreligger, som direkt påkallar införande av en ny tjänstetyp vid sidan av kantorstjänsten.

De sakkunniga konstaterar till en början att åtminstone i de större av »kantorsdistrikten» de kyrkomusikaliska åliggandena kan få en omfattning, som med hänsyn till kantors lärartjänstgöring blir för betungande, samtidigt som det med hänsyn till gudstjänstlivets och församlingsvårdens behöriga krav på kantorns kyrkomusikaliska medverkan ofta nog kan vara önskvärt med en utvidgning av hans kyrkomusikaliska tjänstgöring. Från kyrkliga synpunkter torde därför kunna hävdas, att kantorstjänsten icke för alla de kyrkomusikerdistrikt, för vilka denna tjänst nu är avsedd som den normala tjänstetypen, innebär en tillfredsställande lösning av de kyrkomusikerorganisatoriska problemen. De sakkunniga erinrar här om första lagutskottets uttalande (L'U 1949:39), att kyrkomusikerreformen icke fick leda till en sänkning av musiklivets standard på mindre orter och på landsbygden; de slutliga bestämmelserna borde enligt utskottet utformas

på sådant sätt, att lokala förhållanden kunde beaktas. För ett kyrkomusikerdistrikt, som under en lång följd av år haft självständig kyrkomusikerbefattning, torde övergången till kantorstjänst ofta kunna medföra en standardsänkning såtillvida, att kyrkomusikern icke längre kan tas i anspråk vid samtliga enligt dittillsvarande ordning återkommande och i Kmst förutsatta tjänstgöringstillfällen samt ej heller alltid vid de tidpunkter för gudstjänster och förrättningar, som enligt den lokala kyrkliga seden dittills tillämpats och icke utan olägenhet för gudstjänstlivet och församlingssvården kan ändras. Att så redan blivit förhållandet i vissa fall, har med skärpa understrukits bl. a. i ett flertal förnyade ansökningar om dispens för organisttjänst. För att gudstjänstlivets och församlingssvårdens krav skall kunna i dessa hänseenden bättre tillgodosas och en sänkning — i nu angiven mening — av standarden kunna undvikas, synes de kyrkomusikaliska arbetsuppgifterna icke böra sammankopplas med tjänsteuppgifter av så schema-bunden karaktär och av sådan omfattning som kantors lärartjänstgöring.

Ser man å andra sidan detta problem från skolans synpunkter synes man omvänt kunna konstatera, att kantors kyrkomusikertjänstgöring kan medföra vissa olägenheter för skolarbetet. Därtill kommer att den otillräckliga tillgången på kantorsbehöriga lärare medför svårigheter icke blott för kyrkans verksamhet utan även för skolundervisningen. Utvecklingen på skolväsendets område kan enligt de sakkunnigas mening icke antagas komma att förbättra de nu otillfredsställande möjligheterna att rekrytera kantorstjänsterna. Den hävdvunna förening av lärartjänst och kyrkomusikertjänst, som genom kyrkomusikerformen konserverats i den för det alldeles övervägande antalet kyrkomusikerdistrikt såsom enda tjänstetyp möjliga kantorstjänsten, torde därför ur skolans synvinkel icke alltid framstå såsom någon idealisk eller särskilt eftersträfvansvärd anordning.

De sakkunniga har i anslutning till gudstjänstlivets och församlingssvårdens krav på kyrkomusikerna också ansett sig böra uppta frågan om en ändrad pastoratsindelning och församlingsprästerlig organisations inverkan på utformningen av kyrkomusikerorganisationen. Enligt de sakkunnigas mening erbjuder de nu gällande alternativen för val av tjänstetyp för kyrkomusikertjänster icke tillräckliga möjligheter att i full utsträckning tillvarata de fördelar i såväl kyrkliga och kyrkomusikaliska som allmänt organisatoriska och ekonomiska hänseenden, som kan antagas följa med en ny pastoratsindelning och församlingsprästerlig organisation. Det torde härutinnan vara erforderligt att skapa ökade förutsättningar för en koncentration av de kyrkomusikaliska åliggandena till en och samma kyrkomusiker även inom sådana områden, för vilka organisttjänst icke kan inrättas.

Den fria musikundervisningen, som nu är förbehållen organistdistrikten, bör enligt de sakkunnigas mening i princip komma samtliga kyrkomusikerdistrikt tillgodo. Det torde icke vara möjligt att i alla olika typer av icke-organistdistrikt genomföra denna verksamhet inom ramen av den nuvarande kyrkomusikerorganisationen. En tillfredsställande lösning torde icke kunna nås utan att för valet av tjänstetyp för de mindre kyrkomusikerdistrikten uppställas ett alternativ till kantorstjänsten.

De sakkunniga berör slutligen vissa speciella problem för de minsta kyrkomusikerdistrikten, sammanhängande med att dessa distrikt ofta är hänvisade till att för de kyrkomusikaliska arbetsuppgifternas bestridande stadigvarande anställa orgelspelare. Enligt de sakkunnigas mening bör eftersträvas att söka inlemma dessa distrikt i större enheter. För att detta

skall kunna ske i större utsträckning än hittills, torde en ny tjänstetyp för de mindre kyrkomusikerdistrikten vara erforderlig. Därest orgelspelarbefattningen likväl måste komma till användning, synes böra övervägas möjligheterna att utforma denna befattning på ett från kyrkans synpunkt mera tillfredsställande sätt. Detta problem sammanhänger nära med frågan om hur en ny tjänstetyp skall konstrueras.

De omständigheter, som sålunda redovisats, utgör enligt de sakkunnigas mening tillräckliga skäl för att nu, sedan erfarenheter vunnits av den nya kyrkomusikerorganisationen, tillskapas *en ny typ av kyrkomusikertjänst såsom ett alternativ till kantorstjänsten vid valet av tjänstetyp för de mindre kyrkomusikerdistrikten*. Den nya tjänstetypen — i det följande benämnd kyrkokantorstjänst — bör konstrueras så, att innehavaren kan åläggas mer omfattande kyrkomusikalisk tjänstgöring än vad som gäller beträffande kantor. De arbetsuppgifter vid sidan av kyrkomusikertjänstgöringen, som tjänst innehavaren måste ha för att få sin fulla utkomst, bör i den nya tjänstetypen icke hopkopplas med schemabunden skoltjänstgöring i den omfattning, som åligger heltidstjänstgörande lärare. De sakkunniga avser emellertid icke, att den nya tjänstetypen skall utesluta kantorstjänsten. Denna, som har en fast tradition och som tillmätes stort värde på många håll, torde utan olägenheter av det slag, som i det föregående påtalats, kunna bibehållas i ett flertal mindre kyrkomusikerdistrikt. Enligt de sakkunnigas mening kan det tvärtom vara motiverat att iakttaga en viss försiktighet vid införande av den nya tjänstetypen i kyrkomusikerorganisationen. Till en början bör därför icke medges oinskränkt valrätt för församlingarna mellan kantorstjänst och den nya tjänstetypen utan den senare synes i de enskilda fallen böra av domkapitlet fastställas endast då skäl prövas föreligga för avsteg från den hittills tillämpade huvudregeln om kantorstjänst såsom tjänstetyp för de mindre kyrkomusikerdistrikten.

Såsom framgår av det anförda anser de sakkunniga, att den nya tjänstetypen bör införas såsom ett alternativ till kantorstjänsten. Den bör alltså kunna komma till användning i stället för kantorstjänst i kyrkomusikerdistrikt med invånarantal av högst 5 000. Den bör däremot icke konstrueras med sikte på att kunna ersätta organisttjänst, icke heller i de fall, där generell dispens för organisttjänst medgivits.

Kyrkomusikerreformen har medfört särskilda problem för Lunds stift. Inom Skåne-delen av stiftet har sålunda av ålder varit inrättade ett stort antal självständiga tjänster, även inom sådana församlingensheter, som enligt nu gällande regler skall ha kantorstjänst som tjänstetyp. Av stiftets nuvarande omkring 110 organisttjänster har cirka 60 tillkommit på grund av s. k. Skåne-dispens. Dessa skall med nuvarande bestämmelser successivt utbytas mot kantorstjänster — uppskattningsvis cirka 100 — när med kantorstjänsterna icke kan förenas duplikationstjänstgöring i samma omfattning som nu är fallet beträffande de ifrågavarande organisttjänsterna.

Därjämte finnes inom stiftet omkring 100 kantorstjänster, varå Kmst icke vunnit tillämpning enär befattningshavarna ej kunnat övergå på kantorstjänst; i de flesta fallen beror detta på att vederbörande kyrkomusiker är fast anställd som självständig kyrkomusiker på äldre stat. Vidare är 65 av de kantorstjänster inom stiftet, varå Kmst vunnit tillämpning, vakanta. Å andra sidan finnes inom stiftet ett förhållandevis mycket stort antal kyrkomusiker med lägre kyrkomusikalisk utbildning men utan lärarkompetens. En ny tjänstetyp för de mindre kyrkomusikerdistrikten, vilken icke är hopkopplad med lärartjänstgöring och som bättre än kantorstjänsten kan tillgodose anspråken på en omfattande kyrkomusikalisk medverkan av tjänst innehavaren, synes med hänsyn till nu anförda omständigheter vara särskilt väl ägnad för förhållandena inom Lunds stift. De sakkunniga understryker emellertid, att den nya tjänstetypen givetvis bör konstrueras så, att den kan användas i varje enskilt fall inom landet, där kantorstjänst icke är ändamålsenlig och organisttjänst ej kan ifrågakomma.

Den fria musikundervisningen

De sakkunniga

Enligt 12 § Kmst åligger det organist att meddela fri musikundervisning åt ungdom fem timmar i veckan under 39 veckor årligen. För organist med fyllnadstjänstgöring som musiklejare kan dock den fria musikundervisningen minskas med det antal timmar, som fordras för att tjänstgöringen, inräknat fyllnadstjänstgöringen, icke skall överstiga 34 veckotimmar.

Den fria musikundervisningen avser att på grundval av folkskolans undervisning i ämnet bibringa eleverna en elementär musikteoretisk allmänbildning samt att meddela dem, som har förutsättning därför, undervisning i instrumentalmusik och sång.

De sakkunniga föreslår, att meddelande av fri musikundervisning skall ingå i åliggandena för den nya tjänstetyp, som de sakkunniga förordar såsom ett alternativ till kantorstjänsten.

De sakkunniga behandlar därefter frågan, huruvida kantorerna bör åläggas fri musikundervisning, och anför härom bland annat följande.

För att kyrkomusikernas fria musikundervisning skall kunna utsträckas till alla kyrkomusikerdistrikt fordras, att dylik undervisning ålägges även kantorerna. För införande av fri musikundervisning i samtliga distrikt talar, när det gäller kantorerna, deras särskilda vana att meddela undervisning; de sakkunniga hyser icke tvekan om att kantorernas teoretiska och praktiska kompetens regelmässigt är tillräcklig för ett tillfredsställande undervisningsresultat. Ytterligare en omständighet bör i detta sammanhang beaktas, nämligen att vid valet av tjänstetyp den faktor, som intresset att få fri musikundervisning helt naturligt utgör, skulle bortfalla till förmån för mera rent organisatoriska bedömningsgrunder. Härtill kommer de positiva

erfarenheter av organisternas undervisning, som nu vunnits. Mot införande av fri musikundervisning för kantorerna talar å andra sidan otvivelaktigt önskvärdheten av att icke ytterligare öka kantorernas kyrkomusikaliska arbetsbörda. Sistnämnda argument är dock relevant endast då genom en utökning av arbetsbördan denna skulle bli alltför stor. Vad gäller de kantorsdistrikt, där en marginal finnes mellan det nuvarande veckotimtalet och det timtal, som kan anses utgöra normalt maximum, kan det knappast inge betänkligheter att införa fri musikundervisning i en omfattning, som ej höjer veckotimtalet över nämnda maximum.

Med i huvudsak dessa överväganden har de sakkunniga ansett sig kunna föreslå, att fri musikundervisning införes också bland kantorernas kyrkomusikaliska arbetsuppgifter. Huruvida regeln om detta nya åliggande skall vara undantagslös, måste göras beroende av vilken omfattning den fria musikundervisningen i de mindre kyrkomusikerdistrikten skall få.

Av rättviseskäl och för att den fria musikundervisningens inverkan på tjänstetypsvalet skall kunna helt elimineras, synes undervisningens omfattning böra i princip vara densamma, oavsett vilken tjänstetyp — kantorstjänst eller den nya tjänstetypen — som väljes. Timtalet för undervisningen bör, i likhet med vad som gäller för organisterna, i regel ej heller variera de olika distrikten sinsemellan. Dessa omständigheter i förening med angelägenheten av att begränsa de ekonomiska konsekvenserna av den föreslagna anordningen gör, att timtalet måste sättas lägre än vad som gäller för den fria musikundervisningen i organistdistrikten. Detta synes också naturligt med hänsyn till att en viss relation föreligger mellan folkmängdstal och elevfrekvens. De sakkunniga har stannat för att föreslå *två veckotimmar* såsom ett enhetligt veckotimtal för den fria musikundervisningen i de distrikt, för vilka kantorstjänst eller den nya tjänstetypen kommer till användning.

Den nya tjänstetypens konstruktion m. m.

D e s a k k u n n i g a

a) *Benämning*

Som gemensam benämning för den nuvarande kantorstjänsten och den nya tjänsten bör användas »kantorstjänst». Ingår i kantorstjänsten en tjänst som folk- eller småskollärare, kallas den »skolkantorstjänst». Är kantorstjänsten av den nya typen, kallas den »kyrkokantorstjänst». Denna åtskillnad är av betydelse i författningstekniskt sammanhang; i dagligt tal förutsättes tjänstetiteln för båda kategorierna vara »kantor».

b) *Inrättande av kyrkokantorstjänst*

Kyrkokantorstjänst bör liksom skolkantorstjänst i regel inrättas endast i kyrkomusikerdistrikt med högst 5 000 invånare. Generell dispens för inrättande av kyrkokantorstjänst i större kyrkomusikerdistrikt synes ej böra ifrågakomma; i dylika fall skall organisttjänst komma till användning enligt den nu gällande huvudregeln. I vissa undantagsfall, exempelvis beträffande

distrikt, vars invånarantal kan väntas inom en nära framtid sjunka under 5 000, kan det emellertid vara motiverat med dispens för kyrkokantorstjänst enligt samma grunder som hittills tillämpats i fråga om motsvarande dispensering för skolkantorstjänster. Det kan vidare icke bortses från att vissa distrikt, där organisttjänster efter generell dispens inrättats på ett knappt underlag, i och med kyrkokantorstjänsternas tillkomst kommer att finna de sistnämnda tjänsterna tillräckliga för distriktets behov. I dylika fall bör några principiella hinder givetvis ej uppställas för distriktet att upphöra att begagna sig av dispenserna och i stället följa huvudregeln om kantorstjänst. Fråga därom skall dock enligt 5 § 6 mom. b) Kmst underställas Kungl. Maj:ts avgörande.

c) *Anställningsform för kyrkokantorstjänst; tjänsteförening*

De sakkunniga föreslår, att kyrkokantorstjänsten — i likhet med vad som gäller beträffande de nuvarande tjänstetyperna — inrättas såsom en pensionsbildande tjänst. Detta är enligt de sakkunnigas mening en grundläggande förutsättning för att kyrkokantorstjänsterna skall kunna rekryteras på ett tillfredsställande sätt och därmed fylla en uppgift inom kyrkomusikerorganisationen. Skulle kyrkokantorstjänsterna icke förenas med pensionsrätt, skulle de närmast bli att jämställa med de nuvarande orgel-spelarebefattningarna, en anordning som de sakkunniga måste ta bestämt avstånd från. De sakkunniga föreslår alltså, att kyrkokantorstjänsten inrättas såsom en extra ordinarie tjänst. Därmed följer, att underlaget för tjänsten skall omfatta minst 15 veckotimmars tjänstgöring. Något undantag från sistnämnda regel bör enligt de sakkunnigas uppfattning ej göras. Då veckotimtalet för kyrkokantorstjänst icke i något fall kan tänkas komma att uppgå till 30, är en ordinarie anställningsform icke aktuell.

Vikarie å kyrkokantorstjänst bör anställas som extra eller mot arvode.

De sakkunniga avstyrker, att i kyrkokantorstjänst som sådan skall få ingå andra tjänstuppgifter än de rent kyrkomusikaliska.

Däremot bör enligt de sakkunnigas mening kyrkokantorstjänst efter vederbörligt medgivande givetvis kunna förenas med bisysslor.

Med hänsyn till att veckotimtalet för kyrkokantorstjänsterna i allmänhet kommer att understiga 20 veckotimmar, torde det i de flesta fall komma att visa sig önskvärt, att vederbörandes inkomster av tjänsten utfylles med inkomster av bisysslor. De sakkunniga framhåller därför som angeläget, att de kommunala organen medverkar till att bereda tjänstinnehavaren sysselsättning vid sidan av de kyrkomusikaliska arbetsuppgifterna, där så fordras för hans ekonomiska försörjning. Därvid kan naturligtvis, om tjänstinnehavaren har lämpliga förutsättningar, ordnas med tjänstgöring exempelvis som församlingsdiakon eller kyrkoskrivare. Det synes vidare önskvärt, att frågor om tillstånd till förening med kyrkokantorstjänst av befattning eller uppdrag i statlig, kommunal eller privat tjänst blir föremål för en liberal prövning under hänsynstagande till bland annat kyrkokantorns behov av inkomster vid sidan av kyrkomusikerlönen.

I anslutning till det anförda understryker de sakkunniga, att vid tillsättande av kyrkokantorstjänst hänsyn självklart ej får tagas till de sökandes kvalifikationer för den eller de bisysslor, som kan stå till buds för tjänstinnehavaren.

d) *Förfarandet vid fastställande av tjänstetyp*

Enligt de sakkunnigas mening bör domkapitlen fastställa kyrkokantors-tjänst som tjänstetyp, endast då skäl prövas föreligga för avsteg från den hittills tillämpade huvudregeln om skolkantorstjänst som tjänstetyp för de mindre kyrkomusikerdistrikten. Denna presumtion för tjänstetypsprövningen torde vid statsmakternas prövning av de sakkunnigas förslag böra godkännas som en riktlinje men den bör av praktiska skäl ej få formen av en uttrycklig författningsföreskrift.

e) *Tjänstäligganden*

Tjänstäliggandena för kyrkokantor bör i fråga om tjänstgöring vid gudstjänster och kyrkliga förrättningar samt orgelvärd m.m. vara desamma, som enligt 10 och 11 §§ Kmst gäller för organist.

I detta sammanhang föreslår de sakkunniga att 10 § 3 mom. Kmst ändras så, att organist icke må åläggas att biträda vid flera än så många allmänna gudstjänster i andra gudstjänstlokaler än den eller dem, dit hans tjänstgöring huvudsakligen är förlagd, att deras antal jämte antalet i förekommande fall honom åliggande duplikationsgudstjänster uppgår till högst (56+24=) 80. I sin motivering för detta förslag erinrar de sakkunniga om att enligt nämnda bestämmelse organist nu icke må åläggas att biträda vid mer än högst 24 allmänna gudstjänster årligen i andra gudstjänstlokaler än den eller dem, dit hans tjänstgöring huvudsakligen är förlagd (s.k. bygudstjänster). Begränsningen av antalet bygudstjänster till högst 24 gäller oavsett omfattningen av tjänstgöringen vid högmässogudstjänster. Denna konstruktion har vid den praktiska tillämpningen visat sig osmidig och viss osäkerhet torde råda rörande innebörden av begreppet duplikation. De sakkunnigas förslag innebär en möjlighet till ökad tjänstgöring för alla de fall, där full duplikationstjänstgöring ej äger rum.

Beträffande skolkantorerna torde utvidgningen av tjänstgöringsskyldigheten böra ianspråktagas, endast då särskilda skäl föreligger, och det synes därvid böra ske i begränsad omfattning. De sakkunniga förordar, att föreskriften i 20 § sista stycket Kmst erhåller ändrad lydelse, innebärande att skolkantor ej bör åläggas duplikationstjänstgöring eller tjänstgöring vid flera än 24 bygudstjänster annat än då särskilda skäl därtill föreligger.

Enligt de sakkunnigas mening bör någon minskning av timtalet för den fria musikundervisningen, två veckotimmar, icke medgivas såvitt gäller kyrkokantorerna. I övrigt synes de nuvarande bestämmelserna om denna undervisning kunna tillämpas även beträffande kyrkokantorerna.

Med hänsyn till att de sakkunniga föreslår lägre kompetensvillkor för kyrkokantorerna än vad som gäller för extra ordinarie övningslärare i musik bör fyllnadstjänstgöring såsom musiklektorer icke ingå i kyrkokantors-tjänst. Däremot bör hinder givetvis ej föreligga för att kyrkokantor med vederbörligt medgivande tjänstgör som timplärare i musik.

f) *Veckotimtalsberäkning*

De i 23 § 2 mom. Kmst angivna grundläggande veckotimtalen för kantors-tjänster bör höjas med två enheter med hänsyn till de sakkunnigas förslag om fri musikundervisning även för kantorer.

På grund av vad de sakkunniga förordat om ökad skyldighet att tjänst-

göra vid bygudstjänster bör 23 § 3 mom. f) ändras så, att medverkan vid ett större antal dylika gudstjänster kommer att påverka veckotimtalet i höjande riktning. Härvid bör enligt de sakkunnigas mening användas i första hand sådana gränstal, som redan i olika hänseenden tillämpas vid beräkning av veckotimtal. De sakkunniga föreslår, att veckotimtalet skall ökas med 1 vid biträde under 20—40 bygudstjänster årligen, med 2 vid biträde under 41—55 bygudstjänster årligen, med 3 vid biträde under 56—75 bygudstjänster årligen och med 4 vid biträde under flera än 75 bygudstjänster årligen.

De sakkunniga konstaterar i detta sammanhang, att förekomsten av duplikationstjänstgöring spelar en väsentlig roll för veckotimtalsberäkningen. Beträffande distrikt med invånarantal under 3 001 utan duplikation torde således ingestådes de kyrkomusikaliska åliggandena ha den omfattningen, att de kan anses motsvara 15 veckotimmars tjänstgöring. Användandet av kyrkokantorstjänsten som tjänstetyp förutsätter alltså i allmänhet den ökade koncentration till en befattningshavare av de kyrkomusikaliska åliggandena inom flerförsamlingspastoraten, som de sakkunniga i det föregående bedömt såsom fördelaktig från kyrkliga och kyrkomusikaliska samt allmänt organisatoriska och ekonomiska synpunkter.

g) Behörighetsvillkor

Med avseende å de rent kyrkomusikaliska arbetsuppgifterna synes anledning icke föreligga att för behörighet till *extra ordinarie* kyrkokantorstjänst kräva högre kompetens än vad som nu gäller för skolkantorstjänst, dvs organist- och kantorexamen eller däremot svarande äldre examina.

Med hänsyn till att fri musikundervisning föreslås skola ingå i kyrkokantors åligganden, bör emellertid såsom villkor för behörighet till *extra ordinarie* kyrkokantorstjänst krävas även godkänt vitsord över genomgången *pedagogisk kurs* för kyrkokantorer. Dylika kurser synes böra anordnas såsom sommarkurser om cirka sex veckor i likhet med de kurser, som nu ges för utbildning av skolkantorer. Dessutom bör individuella preparandstudier anordnas under vinterhalvåret närmast före sommarkurserna. Dessa studier bör avse den rent teoretiska delen av pedagogiken och grundas på kursbrev eller kompendium. Det torde böra uppdragas åt musikhögskolan att inkomma med närmare förslag beträffande anordnande av den här avsedda pedagogiska utbildningen för kyrkokantorer.

För *extra ordinarie* kyrkokantorstjänst bör vidare gälla de allmänna behörighetsvillkor, som anges i 24 § 1 mom. Kmst. Däremot synes någon särskild karenstid (jfr 24 § 3 mom. Kmst) icke böra krävas.

I likhet med vad som gäller beträffande organisttjänst synes Kungl. Maj:t böra äga medge dispens från nu föreslagna behörighetsvillkor för kyrkokantorstjänst, om särskilda skäl föreligger.

Behörighetsvillkoren för *extra kyrkokantor* bör vara desamma som för *extra organist*, dvs — utöver vissa allmänna villkor — organist- och kantorexamen eller däremot svarande äldre examina.

h) Tillsättning

Beträffande ledigförklarande, ansökning, förslag, tillsättning, besvär över förslag och tillsättning, antagningsbevis, tillträdesdag samt förordnande av vikarie torde för kyrkokantorstjänst böra gälla i huvudsak samma bestämmelser som i fråga om *extra ordinarie organisttjänst*.

Tillräckliga skäl föreligger inte enligt de sakkunniga för att sökande till kyrkokantorstjänst skall kunna föreläggas kyrkomusikaliskt prov.

i) *Huvudmannaskap m.m.*

Beträffande huvudmannaskap, anställningstid, tjänstgöringsskyldighet, förening av tjänster och uppdrag, tjänstledighet, tjänstgöringsbetyg samt disciplinära åtgärder synes för kyrkokantorstjänst böra gälla i huvudsak samma bestämmelser som för extra ordinarie organisttjänst.

Med hänsyn bland annat till att 1952 års tjänstebostadsutredning i sitt betänkande (SOU 1955:30) föreslagit slopande av tjänstebostadssystemet för organister, har de sakkunniga icke ansett sig böra framlägga något förslag beträffande tjänstebostäder för kyrkokantorer.

j) *Bestridande av kostnader för kyrkokantorernas verksamhet*

I detta hänseende torde för kyrkokantor böra tillämpas samma bestämmelser som enligt Kmst gäller för extra ordinarie organist utan fyllnads-tjänstgöring.

k) *Lönegradsplacering*

De sakkunniga förutsätter att i fråga om lönegradsplacering för kyrkokantorstjänst förhandlingar kommer till stånd i vanlig ordning.

Med utgångspunkt i det av de sakkunniga föreslagna rent kyrkomusikaliska kompetenskravet för kyrkokantorstjänst, dvs organist- och kantorsexamen, men utan hänsynstagande till den föreslagna pedagogiska kursen synes emellertid en jämförelse med nu gällande löneställning för kyrkomusikerbefattningarna leda till inplacering av kyrkokantorstjänsterna i Ce 18 (Ae 12) och Cg 16 (Ag 11).

Sådan vikarie på kyrkokantorstjänst, som ej avlagt lägst organist- och kantorsexamen och som därför icke kan anställas som extra kyrkokantor, torde böra anställas mot arvode. Enligt nuvarande arvodesnivå för arvodesanställda vikarier å olika kyrkomusikertjänster synes arvode enligt löneklass 14 (A9) motiverat.

l) *Övriga avlöningsbestämmelser*

På samma sätt som i fråga om biträdande kyrkomusiker torde beträffande kyrkokantor bestämmelserna i 2 avd. Ark om extra ordinarie och extra organist böra äga motsvarande tillämpning, där ej annat följer av de särbestämmelser, som bör gälla rörande kyrkokantor. Dessa särbestämmelser bör innehålla föreskrifter om lönegradsplacering för extra ordinarie kyrkokantor samt om avlöning åt vikarie å kyrkokantorstjänst.

I övrigt torde tillkomsten av kyrkokantorstjänster endast föranleda formella ändringar i Ark.

m) *Pensionsbestämmelser*

Ordinarie och extra ordinarie organisttjänster samt extra ordinarie biträdande kyrkomusikertjänster är förenade med pensionsrätt i SPA. Jämväl extra ordinarie kyrkokantorstjänst torde böra förenas med dylik pensionsrätt. För en sådan anordning synes endast behöva ske en komplettering av uppräknigen under avd. VI, punkten 6, i 39 § SPA-reglementet. Liksom

för övriga pensionsberättigade kyrkomusikertjänster torde för kyrkokantorstjänst böra tillämpas pensioneringsperiod II (63—65 år) samt bestämmelserna under punkterna 10 a och 21 b i 38 § reglementet.

I kungörelsen 1950:421 angående tillämpning av 1947 års tjänste- och familjepensionsreglementen för folkskolan å kantorer m.m. bör vissa förmålländringar vidtagas.

Tillgången på kyrkokantorskompetenta personer

De sakkunniga

I betänkandet konstateras, att det nu befintliga rekryteringsunderlaget för extra ordinarie kyrkokantorstjänster främst utgöres av dem, som avlagt organist- och kantorsexamen eller däremot svarande äldre examina och icke har sådant förvärvsarbete, som hindrar dem att inneha sådan tjänst.

Vid en i november 1954 gjord undersökning har de sakkunniga funnit, att denna rekryteringsgrupp omfattar omkring 450 personer. Enligt de sakkunniga torde det på goda grunder kunna antas, att många av dessa är villiga att inneha kyrkokantorstjänst. Det kan vidare förmodas, att ett flertal av dem bedrivit privat musikundervisning och för detta ändamål förvärvat särskild utbildning och erfarenhet i sådan omfattning, att de kan erhålla dispens från kravet på särskild pedagogisk utbildning för kyrkokantorer.

Införande av den nya tjänstetypen. Övergångsordningar

De sakkunniga

De sakkunniga föreslår att de nya författningsbestämmelserna rörande kyrkokantorstjänsterna träder i kraft viss dag utan att något uttryckligt föreläggande ges för domkapitlen att i samband därmed verkställa generell översyn över kyrkomusikerorganisationen i vederbörande stift. Självfallet är det likväl önskvärt, att införandet första gången av kyrkokantorstjänsterna — liksom för övrigt varje ändring i organisationen — sker med tillräcklig överblick även över de kombinationsmöjligheter, som erbjudes utom den eller de aktuella församlingarna.

För att underlätta införandet av kyrkokantorstjänster och skapa skäligena möjligheter för församlingarna att bereda fast anställda kyrkomusiker på äldre stat eller andra mera varaktigt anställda befattningshavare anställning enligt kyrkomusikerstadgan bör vissa övergångsbestämmelser ges. Dessa bör till väsentlig del kunna få ett innehåll, likartat med de övergångsbestämmelser, som utfärdats i anslutning till Kmst.

Översyn i övrigt av gällande författningar rörande kyrkomusikerorganisationen

Förslag i anledning av vissa till de sakkunniga överlämnade ärenden m. m.

De sakkunniga

a) *Ersättning åt vikarie på kyrkomusikertjänst*

De sakkunniga är av den uppfattningen, att lön vid annat vikariat på kyrkomusikertjänst än vikariatslöneförordnande icke bör beräknas på veckotimtal för fri musikundervisning, om dylik undervisning ej pågår under förordnandetiden. I analogi med vad som nu föreskrives beträffande fyllnadstjänstgöringen i 14 § 4 mom. Ark torde därför böra stadgas, att i den mån vikarieförordnande omfattar tid, varunder fri musikundervisning ej pågår, skall vid fastställande av lön för dylik tid hänsyn icke tagas till veckotimtalet för undervisningen. Dock bör, om förordnandet omfattar minst en hel termins undervisning, hänsyn till undervisningens veckotimtal tagas vid fastställande av lönen för hela den tid förordnandet omfattar.

En bestämmelse av denna innebörd beträffande organisttjänst kommer automatiskt att få tillämpning beträffande biträdande kyrkomusikertjänst och kyrkokantorstjänst.

En särskild bestämmelse av samma innebörd torde böra införas beträffande extra ordinarie och extra skolkantor.

Vad gäller orgelspelare torde den nuvarande föreskriften i 23 § 5 mom. Kmst böra ändras till att gälla endast sådan orgelspelare, som avses i 2 § 4 mom. Kmst. Till 23 § 5 mom. bör vidare fogas en bestämmelse, att för sådan orgelspelare, som är anställd såsom vikarie å skolkantorstjänst, skall gälla det för tjänsten fastställda veckotimtalet med avdrag för timtalet för den fria musikundervisningen samt, om körverksamhet icke åligger befattningshavaren, ytterligare avdrag av två veckotimmar.

b) *Orgelspelares anställningsförhållanden*

De sakkunniga påpekar inledningsvis att man i anställningshänseende kan särskilja två grupper av orgelspelare. Den ena består av dem, som jämlikt 2 § 4 mom. Kmst anställs i distrikt där kantorstjänst ej inrättats. Den andra gruppen utgöres av dem, som enligt 38 § 4 mom. Kmst och 35 § 2 mom. Ark anställs såsom vikarier på skolkantorstjänster.

Vad gäller den sistnämnda gruppen, vikarierna, föreligger enligt de sakkunniga icke skäl att företaga ändring i gällande avlöningsbestämmelser annat än i det hänseendet att det bör klart utsägas i författningstexten att resekostnadsersättning och traktamente skall tillkomma jämväl sådan vikarie å skolkantorstjänst, som anställs såsom orgelspelare.

Vad beträffar den grupp av orgelspelarbefattningar, som inrättas jämlikt 2 § 4 mom. Kmst, har de väsentligaste olägenheterna med dessa befattningar ansetts vara dels frånvaron av krav på särskild examenskompetens som behörighetsvillkor och dels anställningens provisoriska karaktär med därav följande ofta täta ombyten av befattningshavare.

Enligt de sakkunnigas mening bör det ej komma i fråga att uppställa

organist- och kantorsexamen såsom minimikrav för behörighet till dessa befattningar. Detta torde nämligen endast medföra ööverstigliga rekryteringsvårigheter.

Däremot torde böra övervägas att bereda de mera varaktigt anställda orgelspelarna vissa förmåner utöver arvodet. De sakkunniga föreslår, att enahanda avlöningsbestämmelser, som enligt Kungl. Maj:ts praxis tillämpas beträffande arvodesanställda biträdande kyrkomusiker, skall gälla också för orgelspelare, som anställas enligt 2 § 4 mom. Kmst. Detta innebär, att föreskrifterna beträffande extra organist om bland annat löneavdrag och avdragsgrupper, de fall då löneavdrag skall tillämpas, semesterersättning samt resekostnadsersättning och traktamente blir tillämpliga, samtidigt som orgelspelaren blir underkastad förbud att för tjänstuppgift uppbära ersättning utöver vad av Kungl. Maj:t föreskrivits.

Nämnda föreskrifter bör emellertid icke utan vidare göras tillämpliga på alla dylika orgelspelare. Som grundläggande villkor bör gälla, att förordnandet skall omfatta minst en viss tid, förslagsvis minst sex månader. Därjämte torde böra fordras viss »kvalifikationstid», innan avlöningsförmånerna utvidgas till att omfatta annat än arvode samt resekostnadsersättning och traktamente. Utvidgningen torde lämpligen böra ske först från och med ingången av kalendermånaden näst efter den, varunder 90 tjänstgöringsdagar av förordnandetiden förflutit.

c) Bidrag ur kyrkofonden till församlingar med kyrkomusiker på äldre stat

Om i ett flerförsamlingsspastorat någon eller några av kyrkomusikerna inte övergår på den nya tjänsteregleringen, måste de församlingar, där dessa kyrkomusiker är anställda, dels ensamma svara för sina kyrkomusikers avlönande, dels deltaga i kostnaderna för avlöning vid nyreglerade kyrkomusikertjänster inom pastoratet, dels ock vidkännas den stegring av allmänna kyrkoavgifter, som blivit en följd av kyrkomusikerreformens genomförande. Den sistnämnda konsekvensen inträder även för enförsamlingsspastorat med kyrkomusiker på äldre stat.

KMU ifrågasatte om icke här avsedda församlingar borde få någon form av bidrag ur kyrkofonden, och även 1941 års lärarlönesakkunniga ansåg i sitt förslag till kyrkomusikerstadga m.m. det böra övervägas, om icke bidrag ur kyrkofonden till avlönande av kyrkomusiker på äldre stat borde utgå efter i stort sett samma grunder som för bidraget till avlöning vid nyreglerade tjänster.

Av en av de kyrkomusikersakkunniga sammanställd översikt över kyrkomusikerorganisationen den 1 juli 1953 framgår, att antalet fall, där enligt KMU:s utgångspunkter ersättning borde kunna ifrågakomma, är av icke ringa omfattning.

De sakkunniga hyser viss tvekan, huruvida här ifrågavarande lönekostnader numera kan anses ha sådan betydelse för de ifrågakommande församlingarnas ekonomi, att ett särskilt bidrag ur kyrkofonden är motiverat, särskilt som det ej gäller ett stimulansbidrag för framtiden utan tvärtom endast ett övergångsbidrag. Det synes emellertid de sakkunniga lämpligt, att domkapitlen i sina remissyttranden över betänkandet närmare redovisar vilka församlingar, som beröres av denna fråga och huru deras ekonomiska förhållanden gestaltar sig. Därefter kan ett ställningstagande ske på grundval av den dagsaktuella finansiella situationen.

Övriga frågor

De sakkunniga

De sakkunniga har upprättat förslag till kungörelser om ändringar i Kmst, Ark och TbArk samt om erforderliga övergångsbestämmelser. I sin kommentar till dessa förslag behandlar de sakkunniga bland annat frågan om *tjänstefria dagar för kyrkomusikerna*.

De sakkunniga framhåller, att det har gjorts gällande, att den kyrkomusikaliska tjänstgöringen ofta är förlagd till tid, som från allmänna synpunkter är att anse som obekväm tjänstetid, och att det därför kunde vara motiverat med en författningsreglerad rätt till tjänstefria dagar på samma sätt som nu gäller för prästerna enligt 6 § 2 mom. kk 1951:777 med tilläggsbestämmelser till prästlönereglementet.

Enligt de sakkunnigas mening är jämförelsen med prästerna icke hållbar. De sakkunniga anför härom vidare.

Samtliga de prästtjänster, varom här är fråga, är i princip konstruerade som heltidstjänster, och med hänsyn till det prästerliga arbetets elasticitet kan det förutsättas, att varje präst har full tjänstgöring. Prästtjänsten är också i vida högre grad än kyrkomusikertjänsten en »initiativtjänst». De flesta kyrkomusikertjänsterna är i vad gäller den kyrkomusikaliska tjänstgöringen endast deltidstjänster. Det »bundna» timtalet vid heltidstjänsterna är väsentligt lägre än vad som vanligen anses motsvara full tjänstgöring. Även om det beträffande varje kyrkomusikertjänst kan anses vara ett legitimt önskemål, att tjänst innehavaren får någon dag i veckan fri från kyrkomusikalisk tjänstgöring, kan de sakkunniga icke finna tillräckliga skäl föreliggande för införande av en författningsreglerad rätt därtill. I praktiken torde detta önskemål kunna tillgodoses genom en förnuftig planläggning av de gudstjänster, förrättningar m. m., där kyrkomusikerna har att tjänstgöra.

Kostnadsberäkningar

De sakkunniga anför i detta hänseende följande.

Antalet skolkantorstjänster kan, om man förutsätter att Kmst hade vunnit tillämpning å alla beslutade dylika tjänster, beräknas till ca 2 000. Införande av fri musikundervisning två veckotimmar vid var och en av dessa tjänster kan beräknas draga en årlig kostnad av $2\,000 \times 2 \times 436$ (ortsgrupp 3) = ca 1 700 000 kronor.

För att få ett grepp på de kostnadsförändringar, som är förenade med införandet i organisationen av kyrkokantorstjänster, måste till en början söka uppskattas hur många dylika tjänster som kan komma att inrättas och vilka nuvarande tjänster de kommer att ersätta. Därvid kan man lämpligen skilja på de kyrkokantorstjänster, som ersätter skolkantorstjänster, och de kyrkokantorstjänster, som ersätter organisttjänster, inrättade övergångsvis på grund av begränsade dispenser. Vad gäller den första gruppen måste uppskattningen givetvis bli tämligen skönsmåsig. Enligt de sak-

kunnigas mening kan man för de närmaste åren efter införandet av kyrkokantorstjänster grovt beräkna, att en dryg tredjedel av de nuvarande skolkantorstjänsterna eller ca 700 dylika tjänster kommer att ersättas av kyrkokantorstjänster. Man torde därvid kunna utgå från att ca 200 kyrkokantorer ersätter ca 400 skolkantorer och att därjämte ca 100 kyrkokantorer ersätter ca 300 skolkantorer. Sammanlagt skulle alltså ca 700 skolkantorstjänster komma att ersättas av ca 300 kyrkokantorstjänster. De 700 skolkantorstjänsterna torde, med den fria musikundervisningen inräknad, representera sammanlagt $(400 \times 10) + (300 \times 8) =$ ca 6 400 veckotimmar, vilket motsvarar en årlig avlöningskostnad av ca 2 790 000 kronor (ortsgrupp 3). De 300 kyrkokantorstjänsterna representerar icke ett lika högt sammanlagt veckotimtal, enär det förhöjda grundtimaltet vid sammanslagning av två distrikt ingalunda uppgår till de två distriktens grundtimalt sammanslagna. Det synes motiverat att för de 300 kyrkokantorstjänsterna räkna med sammanlagt $300 \times 17 =$ ca 5 100 veckotimmar. Man torde kunna utgå från en genomsnittlig löneklassplacering i 20 löneklassen. Årskostnaden blir då ca 2 100 000 kronor. Lönekostnadsbesparingen skulle alltså kunna beräknas till $2 790 000 - 2 100 000 =$ ca 690 000 kronor. Å andra sidan uppkommer en kostnadsökning för fortlöpande pensionsavgifter, vilken med nuvarande storlek av tilläggsavgiften torde kunna beräknas till $160 000 - 100 000 =$ ca 60 000 kronor.

Bland kostnadsförskjutningarna bör även medräknas den kostnadsminskning som inträder vid utbyte mot kyrkokantorstjänster av de ca 100 organisttjänster, vilka övergångsvis inrättats på grundval av begränsade dispenser. Kostnadsminskningen hänför sig till skillnaden i veckotimtal för den fria musikundervisningen samt skillnaden i löneklassplacering och storlek av fortlöpande pensionsavgifter. Lönekostnadsminskningen torde kunna beräknas till skillnaden mellan 2 000 veckotimmar i 25 löneklassen och 1 700 veckotimmar i 20 löneklassen, vilket motsvarar ett belopp av ca 400 000 kronor. Kostnadsminskningen till följd av lägre pensionsavgifter kan uppskattas till $85 000 - 55 000 =$ ca 30 000 kronor.

Nettokostnadsminskningen till följd av införande av kyrkokantorstjänster i organisationen skulle alltså enligt dessa beräkningar kunna uppskattas till $(690 000 - 60 000 + 400 000 + 30 000) =$ ca 1 060 000 kronor.

Förslaget om ändrade grunder för beräkning av veckotimtal beträffande bygudstjänster kan ej beräknas medföra någon egentlig kostnadsökning, enär den tjänstgöring som föreslås skola få inräknas i veckotimaltet redan uppehålls och arvoderas. Motsvarande gäller beträffande den föreslagna reseersättningen åt orgelspelare.

Vissa kostnadsminskningar kan beräknas uppkomma vid genomförande av den föreslagna begränsningen av ersättningen vid vissa vikariat under ferietid m. m.

Enligt de nu redovisade antagandena och beräkningarna kan ett genomförande av de sakkunnigas förslag beräknas komma att öka kyrkomusikerlönekostnaderna med $(1 700 000 - 1 060 000) =$ ca 640 000 kronor årligen. Med nuvarande antal skattekrönor innebär detta en genomsnittlig höjning av utdebiteringen för kyrkliga ändamål med 0,2 öre per skattekröna.

Kostnadsökningar för statsverket uppkommer vid genomförande av förslaget om pedagogisk utbildning av kyrkokantorer. För utarbetande av kursbrev eller kompendium för de individuella preparandstudierna torde böra beräknas en engångskostnad av 4 000 kronor. Övriga kostnader för

framställning och för distribution torde böra uttagas genom försäljning av kursbrev eller kompendium. För de pedagogiska sommarkurserna och för ökad examination i anslutning därtill torde böra beräknas en årlig kostnad, ungefär motsvarande det nuvarande anslaget till kurser för utbildande av kyrkomusiker m. m., alltså omkring 65 000 kronor.

Departementschefen

Departementschefen har anfört i huvudsak följande.

Såsom de sakkunniga framhåller torde redan det stora antalet ansökningar om dispens för inrättande av organisttjänst ge vid handen, att gällande bestämmelser och tillämpad praxis i tjänstetypsärenden icke erbjuder för alla slag av kyrkomusikerdistrikt tillfredsställande möjligheter att anordna den kyrkomusikaliska verksamheten. Erfarenheterna pekar otvivelaktigt på behovet av ytterligare en tjänstetyp vid sidan av de båda redan existerande. Den nya typ av kyrkomusikertjänst — kyrkokantorstjänst — som de sakkunniga föreslår, utgör enligt min mening för de mindre kyrkomusikerdistrikten ett alternativ till den nuvarande skolkantorstjänsten, som bör kunna tillgodose de från kyrkligt håll i förevarande avseende framförda önskemålen. I de större kantorsdistrikten kan nämligen genom inrättande av dylika tjänster en i de flesta fall önskvärd utvidgning av de kyrkomusikaliska arbetsuppgifterna ske utan att detta hindras av andra kantorn i tjänsten åliggande arbetsuppgifter. Beträffande de minsta distrikten, vilka ofta endast har en orgelspelare för de kyrkomusikaliska arbetsuppgifterna, möjliggör den nya tjänsten en förening av dylika distrikt till större enheter med en kyrkokantor, varigenom bland annat en fastare organisation erhålles. Med den nya tjänstetypen inlemmad i kyrkomusikerorganisationen bör också betydligt bättre än med nuvarande betingelser kunna tillvaratas de möjligheter till en rationellare organisation, som kan antas följa med den nya pastoratsindelningen.

Jag har för egen del blivit övertygad om att från åtskilliga synpunkter behov föreligger av den föreslagna tjänstetypen, och jag kan i allt väsentligt ansluta mig till vad de sakkunniga förordat beträffande den nya kyrkokantorstjänsten.

Enligt 12 § Kmst åligger det organist att meddela fri musikundervisning åt ungdom 5 timmar i veckan under 39 veckor årligen. De sakkunniga föreslår, att den fria musikundervisningen i princip genomföres i samtliga kyrkomusikerdistrikt. Dylik undervisning skulle alltså ingå i åliggandena för såväl kyrkokantor som skolkantor. Mot de sakkunnigas förslag, att meddelande av fri musikundervisning skall ingå i kyrkokantors åligganden, har inga erinringar framförts, medan däremot flera remissinstanser uttalat betänkligheter mot att ålägga skolkantor dylik undervisning. Sålunda motsätter sig skolöverstyrelsen och åtskilliga folkskolinspektörer bestämt en utökning av skolkantors tjänståligganden. Skolkantorer, som redan i sin lärartjänst har fulltidstjänstgöring, kan enligt dessa instanser icke belastas med ytterligare undervisning. Även statskontoret och kammarkollegiet avstyrker, att skolkantor ålägges fri musikundervisning.

Förslaget att utsträcka den fria musikundervisningen till samtliga kyrkomusikerdistrikt är enligt min mening från allmänskulturella synpunkter

högst beaktansvärt. Åtskilliga andra skäl talar också för att förmånen av den fria musikundervisningen bör utsträckas till att omfatta landets samtliga kyrkomusikerdistrikt. Jag har emellertid vid mina överväganden i frågan icke kunnat undgå att ta starkt intryck av den bestämt avvisande hållning på denna punkt, som skolöverstyrelsen, otvivelaktigt i skolans intresse, intagit vid remissbehandlingen. Det bör ej heller bortses från, att ett genomförande av sakkunnigförslaget i detta avseende omedelbart skulle medföra en totalt sett relativt betydande utgiftsökning, att direkt eller indirekt täckas genom ökad utdebitering inom pastoraten. Jag har av dessa skäl icke ansett mig kunna biträda förslaget om att skolkantor skulle åläggas fri musikundervisning. Vad gäller kyrkokantorstjänsterna bör däremot i enlighet med sakkunnigförslaget fri musikundervisning om två veckotimmar ingå i de med dylika tjänster förenade arbetsuppgifterna. I och med ett successivt inrättande av dessa tjänster kommer landsbygdens musikliv att på många håll tillföras icke oväsentligt förbättrade resurser.

Vad beträffar möjligheterna att rekrytera de nya kyrkokantorstjänsterna framhåller de sakkunniga, att det enligt av dem verkställd undersökning skulle finnas omkring 450 personer, som avlagt organist- och kantorexamen eller däremot svarande äldre examina och icke har sådant förvärvsarbete, som hindrar dem att inneha kyrkokantorstjänst. Enligt de sakkunniga är det troligt, att många av dessa är villiga att inneha dylik tjänst. Jag räknar därjämte med att det skall finnas ett relativt stort antal musikintresserade personer, som genom tillskapandet av kyrkokantorstjänster kan stimuleras att avlägga erforderliga examina och därefter vid sidan av sin borgerliga gärning ägna sig åt kyrkomusikalisk verksamhet.

Som jag redan antytt kan jag i allt väsentligt ansluta mig till vad de sakkunniga i olika hänseenden föreslagit beträffande kyrkokantorstjänsternas konstruktion, såsom i fråga om tjänstuppgifter, behörighetsvillkor m. m., samt beträffande bestridandet av kostnaderna för kyrkokantoreernas verksamhet. Med hänsyn till vissa erinringar och synpunkter, som framkommit vid remissbehandlingen av de sakkunnigas betänkande, torde jag emellertid här till särskild behandling få upptaga några av punkterna i de sakkunnigas förslag.

Kyrkomötet liksom domkapitlet i Lund samt statskontoret och kammarkollegiet anser sig icke kunna biträda de sakkunnigas förslag, att inrättande av kyrkokantorstjänst endast bör förekomma, då skäl föreligger för avsteg från den hittills tillämpade huvudregeln om skolkantorstjänst som tjänstetyp för de mindre kyrkomusikerdistrikten. En sådan restriktiv användning av den nya tjänstetypen skulle enligt kyrkomötet försvåra möjligheten att sammanföra två församlingar till ett kyrkomusikerdistrikt med kyrkokantorstjänst. För egen del ansluter jag mig till denna uppfattning och föreslår, att vid bestämmande av tjänstetyp från statsmakternas sida företräde icke ges för den ena eller den andra tjänstetypen utan att denna bestämmas med hänsyn tagen endast till den kyrkomusikaliska verksamheten med utgångspunkt i de föreliggande förhållandena.

I detta sammanhang vill jag även beröra ett problem, som upptagits av domkapitlet i Lund. Domkapitlet ifrågasätter, om det är nödvändigt med den nuvarande bestämmelsen, att församlingar tillhörande skilda pastorat icke får vare sig helt eller delvis förenas till ett kyrkomusikerdistrikt. Bestämmelsen är, framhåller domkapitlet, strängare exempelvis än vad som

gäller för den prästerliga organisationen, där en kyrkoadjunkt kan vara anställd i två pastorat. I likhet med domkapitlet anser jag, att Kungl. Maj:t bör ha möjlighet att medge sådan samverkan över en pastoratsgräns, när påtagliga organisatoriska fördelar kan vinnas härigenom.

Beträffande löneställningen för kyrkokantorer förordar jag, att extra ordinarie kyrkokantorstjänst inplaceras i lönegrad Ae 12 och extra kyrkokantorsbefattning i Ag 11. Sådan vikarie på kyrkokantorstjänst, som icke avlagt lägst organist- och kantorsexamen, bör anställas mot arvode enligt löneklass A 9. Beträffande övriga löne- och anställningsförhållanden för kyrkokantorstjänsterna torde i huvudsak de sakkunnigas förslag böra följas.

Vad de sakkunniga förordat beträffande ersättning åt vikarie på kyrkomusikertjänst föranleder ingen erinran från min sida, liksom jag också biträder vad de sakkunniga föreslagit i fråga om kyrkomusikers tjänstgöringsskyldighet vid s. k. bygudstjänster. Vad de sakkunniga föreslagit rörande särskilda förmåner åt orgelspelare anser jag böra genomföras i begränsad omfattning.

I anslutning till vad därutinnan gäller för församlingspräster bör enligt min mening rätt till visst antal tjänstefria dagar införas för de fast anställda kyrkomusikerna.

Beträffande införandet av den nya tjänstetypen föreslår de sakkunniga, att de nya författningsbestämmelserna träder i kraft viss dag utan att något uttryckligt föreläggande ges domkapitlet att i samband därmed verkställa generell översyn över kyrkomusikerorganisationen i vederbörande stift. Jag vill för egen del framhålla, att det i samband med den förestående översynen av pastoratsindelningen och den församlingsprästerliga organisationen i anslutning till 1957 års riksdagsbeslut i ämnet blir nödvändigt att i väsentliga delar också ompröva kyrkomusikerdistriktsindelningen och vad därmed organisatoriskt äger samband. De ändringar i kyrkomusikerorganisationen, som jag i det föregående förordat, bör emellertid, när så av lokala förhållanden påkallas, kunna tillämpas redan innan nämnda översyn verkställt. Jag vill också framhålla, att vissa av de förordade ändringarna i och för sig icke har något samband med pastoratsindelningsfrågan. Jag föreslår därför, att de av mig förordade ändringarna i kyrkomusikerorganisationen erhåller giltighet från och med den 1 juli 1958. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga de författningsändringar samt utfärda de övriga föreskrifter och de övergångsbestämmelser, som erfordras härför.

De sakkunniga har i sitt betänkande upptagit bland annat den i tidigare sammanhang (prop. 1950: 231 s. 39 ff., L¹U 1950: 29 s. 19) behandlade frågan om bidrag ur kyrkofonden till församlingar med kyrkomusiker på äldre stat. De sakkunniga påpekar, att, om i ett flerförsamlingspastorat någon eller några av kyrkomusikerna inte övergår på den nya tjänsteregleringen, de församlingar, där dessa kyrkomusiker är anställda, måste dels ensamma svara för sina kyrkomusikers avlönande, dels deltaga i kostnaderna för avlönning vid nyreglerade kyrkomusikertjänster inom pastoratet, dels ock vidkännas den stegring av allmänna kyrkoavgiften, som blivit en följd av kyrkomusikerreformens genomförande. Den sistnämnda konsekvensen inträder även för enförsamlingspastorat med kyrkomusiker på äldre stat. De sakkunniga har framlagt förslag till vissa bestämmelser i ämnet för den händelse särskilt bidrag ur kyrkofonden anses böra utgå i förevarande fall. Vad de sakkunniga på denna punkt anfört har vid remissbehandlingen i huvudsak tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

Sedan den nya kyrkomusikerorganisationen nu varit i kraft ett antal år, anser jag att ifrågavarande spörsmål bör lösas. Definitiv ståndpunkt från statsmakternas sida bör emellertid enligt min mening icke tagas till denna bidragsfråga, förrän närmare utredning verkställes angående betydelsen av ett dylikt bidrag för de ifrågakommande församlingarnas ekonomi och beträffande storleken av den ytterligare belastning på kyrkofonden, som kan bli aktuell. Jag har för avsikt att i ett senare sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att uppdraga åt kammarkollegiet att närmare utreda spörsmålet. Vid denna utredning bör de av de sakkunniga uppdragna riktlinjerna för storleken av ifrågakommande bidrag tjäna som utgångspunkt.

Ökningen av kyrkomusikerlönekostnaderna för genomförande av de sakkunnigas förslag har av de sakkunniga beräknats till cirka 640 000 kronor på längre sikt, sedan den betydligt större kostnadsökningen för den generella utsträckningen av den fria musikundervisningen i viss mån uppvägs av kostnadsminskningar genom den rationalisering av organisationen, som inrättandet av kyrkokantorstjänster innebär. Därest i enlighet med vad jag förordat fri musikundervisning icke införes i skolkantorsdistrikten, kan kostnaderna för kyrkomusikerorganisationen i stället beräknas successivt minska allteftersom kyrkokantorstjänster inrättas. Tillskapas dylika tjänster i den omfattning, som de sakkunniga beräknat, synes minskningen av kyrkomusikerlönekostnaderna kunna uppskattas till omkring 500 000 kronor.

För statsverket uppkommer kostnadsökningar vid genomförande av förslaget om pedagogisk utbildning av kyrkokantorer. Kostnaderna har av de sakkunniga beräknats till sammanlagt 69 000 kronor. Frågan om anvisande av medel för detta ändamål torde framdeles böra upptagas av musikaliska akademien i samband med dess sedvanliga anslagsäskanden. Såsom de sakkunniga anfört, torde det böra uppdragas åt musikhögskolan att inkomma med närmare förslag beträffande anordnande av den här avsedda pedagogiska utbildningen för kyrkokantorer.

Utskottet

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår har Kungl. Maj:t i den föreliggande propositionen förordat vissa ändringar beträffande kyrkomusikerorganisationen. Förslagen grundar sig på ett av 1953 års kyrkomusiker-sakkunniga avgivet betänkande.

Den väsentliga punkten i propositionen utgöres av förslaget om tillskapande vid sidan av de i kyrkomusikerorganisationen nu ingående huvudtyperna av tjänster — organisttjänst och kantorstjänst — av en ny typ av kyrkomusikertjänst — kyrkokantorstjänst — såsom alternativ till den nuvarande kantorstjänsten vid valet av tjänstetyp för de mindre kyrkomusikerdistrikten. Samtidigt föreslås att den nuvarande kantorstjänsten benämnas skolkantorstjänst.

Kyrkokantorstjänsten föreslås konstruerad som en självständig, extra ordinarie tjänst i lönegrad Ae 12, förenad med minst halvtidstjänstgöring. I arbetsuppgifterna skall — liksom beträffande organisttjänst — ingå meddelande av fri musikundervisning åt ungdom.

Utskottet är fullt ense med departementschefen därom, att det föreligger behov av en ny tjänstetyp vid sidan av de båda redan existerande. Den föreslagna kyrkokantorstjänsten utgör enligt utskottets mening ett tillfredsställande alternativ till den nuvarande skolkantorstjänsten, och utskottet kan följaktligen ansluta sig till vad departementschefen föreslagit beträffande den nya kyrkokantorstjänsten.

Utskottet har ej heller i övrigt funnit anledning till erinran mot vad Kungl. Maj:t i föreliggande proposition föreslagit.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,
att riksdagen må

a) godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 28 februari 1958 förordade grunder för ändringar beträffande kyrkomusikerorganisationen;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de författningsändringar samt utfärda de övriga föreskrifter och de övergångsbestämmelser, som föranledes av vad som föreslagits under a).

Stockholm den 10 april 1958

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Näsström, Gillström, Ohlon, Ivar Johansson, Birger Andersson, Rikard Svensson, Söderberg, Mårtensson, Ivar Persson, Bertil Petersson, Ragnar Bergh, Palme, Sunne, Hesselbom och Jacobsson; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Åkerström, Malmborg, Jansson i Kalix, Karlsson i Olofström, Widén, Nilsson i Göingegården, fröken Olsson, herrar Blidfors, Löfroth, fröken Vinge, herrar Lassinantti, Heckscher, Svensson i Stenkyrka och Gustafsson i Uddevalla.